

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Iorga, Nicolae
RĂZBOIUL NOSTRU ÎN NOTE ZILNICE/ Nicolae
Iorga – București: Paul Editions, 2021

Războiul nostru în note zilnice vol 1

ISBN general: 978-606-9703-20-5

ISBN vol 1 978-606-9703-12-0

Redactare: *Mihaela Enache*
Tehnoredactare: *Nicoleta Monoran*
Coperta: *Lucian Enache*

Paul Editions

Șos. Ștefan cel Mare nr. 15, Sector 2, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,

vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,

mihaela.enache@pauleditions.ro tel: 0730.660.427;

0731.884.583

Tipar: ARTPRINT

E-mail: office@artprint.ro

NICOLAE IORGA

RĂZBOIUL NOSTRU ÎN NOTE ZILNICE 1914–1916

VOLUMUL I

Paul Editions

Războiul general și România

Deci războiul a început.

Va fi unul din cele mai mari ale istoriei omenirii prin mărimea oștirilor – 20 de milioane de suflete omenеști pornite pe măcel și dare de foc –, prin perfecțiunea mijloacelor de distrugere, prin învățătura tacticienilor și strategilor, prin imensele pagube pe care le aduce culturii umane.

Dar sub raportul ideilor, sub acela al îndreptării morale, al scopului de atins, acest odios masacru va fi unul din cele mai josnice acte de ură idioată care s-au săvârșit vreodată pe fața pământului, o dovadă atroce a păcatelor pe care le poate săvârși această lume fără Dumnezeu și fără ideal.

De ce Ungaria lui Berchtold și Tisza, târând după dânsa zdrențele austriace, a atacat Serbia? Pentru a zdrobi o idee națională în mers.

De ce Germania declară război Rusiei? Pentru a dovedi că „rasa germană” e superioară «rasei slave» și are deci dreptul de a supune Europa comerțului său năvălit.

Nicăieri un principiu național care-și caută drumul peste orice împotrivire menită să fie sfărâmată. Nicăieri avântul spre civilizație care lovește cu drept în piedica barbariei. Nicăieri măcar fanatismul unei concepții superioare pornită cu sabia în mână pentru a cuceri lumea în numele unui nou adevăr.

Ci pretutindeni lăcomia capitalurilor în căutare de debușeuri, nevroza unei burghezii stricate, delirul unei prese destrăbălate și fără vreo răspundere, turbarea băloasă a demagogilor care umblă după reputație cu prețul nenorocirii sutelor de mii de văduve și orfani, crima rece, calculată, a unor diplomați și ofițeri alergând după cariere strălucite peste râuri de sânge și de lacrimi și, ca singur element superior, un imperialism tot așa de brutal ca și călcăiul unui biruitor beat care strivește, cu țeasta unui rănit, o lume întreagă de cugetare și de simțire.

Acest război ignobil, acest dans canibalic se învârtе și în jurul nostru, ademenitor de o parte, de alta terorizator.

Și noi ne-am prinde în acest infernal sabat pe temeiul de „vechi tradiții“, de „interese comune“, de „echilibru“ și alte asemenea formule ipocrite?

Orice conștiință va răspunde hotărât, din toate puterile sufletului: nu! Avem o armată – deie-i Dumnezeu cinstă și glorie nouă! – pentru a ne apăra de asemenea contacte imunde ale barbariei, iar nu pentru a o arunca în hora lor sălbatică.

Ca un popor de omenie, cu liniște, arma la picior! Ceasul nostru va veni, dar numai atunci când asupra ambițiilor zdrobite ideea senină va veni să cumpănească dreptățile naționale care, azi nu se văd deasupra măcelului.

27 iulie 1914.

Franța și Germania în cumpăna recunoștinței noastre

Ne-am hotărât pentru neutralitatea armată, după cum era și dorința exprimată cu două zile înainte în declarația din fruntea acestui ziar, și sintem mulțumiți. Nădărdim ca această neutralitate să fie păstrată până la sfârșit, orice măr ar putea să arăte, din arborele binelui și al răului, orice Satană Evei noastre românești.

Dar o foaie din Ardeal adaugă că, în Consiliul de Coroană, arătându-se temerea că Rușii, venind chiar ca aliați, n-ar mai ieși din România, persoanele adunate acolo ar fi emis părerea că, în definitiv, dacă s-ar face de unguri românilor de dincolo concesii pe care, natural, tot ungurii le garantează și tot ungurii le aplică, am merge, pentru ispita acestei pomeni noi, cu «drăguții» din partea ceia.

Și, anume, pentru că mai e un motiv ponderos: că Germania ne-a susținut în multe și, acum de curând, în chestia neatergerii tratatului din București.

Desigur!

Mai suntem îndatorați Germaniei pentru toată cultura pe care atăția fii ai acestei țări au primit-o în marile laboratoare de știință ale Imperiului. De aceea dorim ca Germania să rămână întreagă și folositoare omenirii cum e astăzi.

Dar parcă-mi aduc aminte că expediția peste Dunăre a fost recomandată și susținută de cineva care a aplaudat din răputeri la succesul nostru, sfințit prin Pacea de la București.

Acel cineva e Franța.

Și mai sunt persoane care susțin că între această Franță, încălcată

azi pe teritoriul ei, peste neutralitatea, violată brutal, a Belgiei și Luxemburgului, și amenințată cu sfâșierea, și între noi ar fi oarecare legături de vechi sânge latin – știu eu? așa un fel de frăție, deși atitudinea unora din frații, așa de apropiați, din Ungaria ne arată că, de un timp, marfa asta frățască a cam scăzut la preț.

Franța a dat și ea atât din cultura ei la tineri cel puțin de două ori mai mulți decât cei ce învață în Germania și cel puțin într-un timp de două ori mai lung decât acela de când căutăm lumină și la Germani. Și mai știu că de la începuturile conștiinței noastre naționale ideile ce ne-au inspirat și susținut au fost în mare parte nobilele și înălțătoarele idei pe care ai noștri le-au primit la Paris.

Ba, chiar se zice că, mult mai înainte de Împărații care calcă în picioare steagurile de neutralitate ale țărilor mici și, ținând în lanțuri Posnania, vorbesc de libertatea Poloniei rusești, a fost un împărat latin care a pus în cumpănă toată influența și tot prestigiul său pentru ca din Moldova și Valahia să se facă România de azi. Am cercetat la «Asociația latină», care n-a dat niciun comunicat astăzi, când e vorba de moartea gloriei și demnității franceze, și ni s-a spus că acest împărat ca pentru altă vreme se chema Napoleon al III-lea, biruit apoi și prins la Sedan.

Și de aceea astăzi, oricât de mult ar face prietenia ungurească – veche, firească și sigură – pe unii din frații noștri de dincolo să dorească triumful Germaniei aliate pe ruinele Parisului distrus de bombe ca un Belgrad oarecare, noi strigăm, cu sentimentul că nu încălcăm nicio datorie de recunoștință, ci tocmai reprezentăm pe cea mai mare.

Franța nu poate pieri. Ar fi o catastrofă morală pentru omenire. Și noi nu putem ajuta prin nimic, fie și printr-un gest, la peirea ei, căci ar fi o crimă națională!

27 iulie 1914.

Atitudinea Italiei

— Dar Italia?, mă întreba cineva care, judecând, ca d. Stere că Rusia lângă Franța înseamnă: barbarie, iar Germania lângă Ungaria și vreo Turcie oarecare: civilizație, că Austria ne-a scăpat de cucerirea prin muscali și că acela ce începe un război e sigur că-l câștigă și deci, îl va câștiga («argumentele» despre datoria noastră de a merge alături cu jandarmii și temnicherii fraților noștri nu apăruseră încă). — Dar Italia? Adeică: dacă Italia latină, Italia, doamna Romei, urmașă

Cezarilor latini, merge cu Tripla Alianță, noi de ce-am face altfel?

M-am gândit atunci la lucruri din Veneția, unde acum câteva luni mersesem pentru a ținea niște conferințe istorice. La Ateneo Veneto, înaintea unui auditoriu de intelectuali, tineri și bătrâni, arătam că Republica Sfântului Marcu avea o mare misiune istorică de îndeplinit: să stăpânească exclusiv Adriatica, de pe un țărm și de pe celălalt, **moștenitoarea, vechii rase ilirice**, cu care așa de aproape, suntem înrudiți și noi, **că ajunsese aici după anul 1000**, dar că ambiții imperiale, firești, dar fatale, au dus-o în alte ape, la Bosfor, apoi pe coastele Asiei Mici și Siriei și că locul ei în Dalmația, în Balcani l-au luat alții: acea Ungarie ale cărei tradiții medievale trăiesc și pătrund astăzi sub scutul diplomației vieneze. Și trăgeam încheierea că Italia unită, asupra căreia a venit și averea de amintiri a Veneției, are de ales între politica, nefirească, alături de Austria și contra balcanicilor și politica, așa de logică, alături de balcanici și contra Austriei.

Au fost de aceia care au aplaudat ideea. Mai ales bătrânii. Doar ei au trăit în «regatul lombardo-venet» al împăratului și Rege, au văzut croații și spionii, au luat parte la tăcuta luptă înverșunată contra apăsătoare și brutalei dominații străine, când nu se găsea în Veneția o față care să ia pe cel mai frumos și mai cuminte ofițer imperial, când se părăseau cafenelele unde se servise un „Kaiserlich“ de aceștia; pentru ei avea un sens deosebit plângerea lui Silvio Pellico în „Le mie prigionii“, din tainele tiraniei austriace și, trecând pe lângă mormântul lui Manin, lipit de vechea piatră a glorioasei bazine, ei aveau un fior gândindu-se la tribunul îndrăzneț care n-a putut duce la biruință, în 1848, steagul național italian, sub care tot sufletul venețian se adunase și purtase lupta.

A doua zi, unul din ziarele locale – acela care explică și aprobă azi „neutralitatea“ Italiei cu expectative curioase – făcea rezervele sale față de ideile conferențiarului, în numele credinței față de «Triplice»: doar iachetul lui Wilhelm al II-lea era în port și trimitea arii războinice orașului, în așteptarea impunătorului oaspete! Dar, trecând peste această rezervă, eu mă țineam de spontana manifestare ce salutase la «Ateneo Veneto» ideea antiaustriacă, ideea viitorului italian în Adriatica, „mare nostro“, pe coastele Dalmației și Albaniei, însemnate pretutindeni cu efigia Leului venețian.

Și aveam dreptate!

Italia are de apărut colonia libică, pentru care a cheltuit și a riscat atât. Aceasta se află însă între Egiptul englez și Tunisul francez, și drumul spre dânsa trece peste linia corăbiilor acelei Anglii care vine azi să-și satisfacă împotriva Germaniei dominante și provocatoare

una din urile cele mai adânci care au despărțit vreodată popoarele.

Dar Italia are dincolo de Mare amintiri care sunt așa de amestecate în orice sentiment politic alt poporului său, încât toate calculele diplomației celei mai abstracte, mai matematice, nu sunt în stare să le izgonească. Albania e nu numai un interes politic de astăzi al regatului, ci ea înfățișează și o datorie de demnitate peste care nu se poate trece.

Și în sfârșit – oricât ar zâmbi miniștrii și ambasadorii – este în hotărârea Italiei „neutre“ și spectrul polițistului și spionului de pe vremuri, al croatului cu biciul în mână, și e și acel ideal – către Istria venețiană, către frumosul Trento, către Trieste bogată, către întinsa Dalmație – care făcea deunăzi pe studenții Universităților italiene, să aclame viitorul sub amenințarea săbiilor armatei apărătoare a alianțelor.

Pentru acestea toate, Italia a cutezat să fie „neloială și nerecunoscătoare“.

Și azi, dacă neutralitatea s-ar poticni către d. Carp, aş putea întreba eu: Dar Italia?

3 august, 1914.

După neutralitate...

Neutralitate și pe urmă?, se întreabă ziariștii și cititorii de ziare.

Și noi credem că această întrebare trebuie pusă pentru a arăta cât rost are. Când ești neutru, aceasta înseamnă că procesul în dezbatere nu te primește sub raportul datoriilor sau sub raportul dreptăților.

El poate avea însă un mare interes sub raportul realităților puse în discuție. Acestea însă sunt în legătură cu alte realități, a căror valoare se fixează acum pe câmpul de luptă. Și până atunci, peste câteva luni, poate fiindcă e vorba numai de calcule care trebuie să fie, sub cele mai aspre pedepse, riguros exacte, ce am avea noi de schimbat în atitudinea noastră?

3 august, 1914.

Către românii care cad pe câmpurile de luptă străine

Am spus ce atitudine va trebui să avem față de unii frați de dincolo, care, în declarațiile lor de ieri, au uitat, în avântul unui „patriotism“ care degenerază în „frăție“ cu dușmanul lor etnic, acea considerație care se datorește unor sentimente pe care până azi eram în drept să

creдем că le împărtășeau. Vom iubi pe români și mai departe, dar vom avea de aici înainte rezervă față de cetățeanul ungur, de «fratele» maghiarului, cu care, după ce ni l-au descris, o viață întreagă, așa de grozav tot d-lor, ne vine cam greu să ne facem frați și noi.

Dar, în aceste împrejurări, gândul nostru se duce mai ales către alții. Către acei bieți săteni români din văile Ardealului, de pe câmpiile mănoase ale Banatului și Ungariei, din munții Maramurășului, care, ca ai lor și ai noștri de același sânge, din preajma mănăstirilor Bucovinei, s-au dus să-și verse sângele pentru steagul care este al unuia și altuia, dar al nației românești nu e.

Îi împuşcă gloanțele, îi sfărtecă ghiulelele, și la Belgrad, de unde ne vine cea dintâi listă de morți cu sergentul Olariu în frunte, și la Șabaț, și pe Drina, și la Noua-Suliță sub ochii noștri, și în șesurile Poloniei, unde s-au trimis, cu minciuna că rușii sunt la Iași și deci ei, românii ardeleni, ar fi chemați să ne răzbune, regimentele din Țara Oltului și din Țara Bârsei, aceia care cântau sub fereștile ziarului românesc din Brașov «La arme» al brașoveanului Iosif.

Fiind cei mai viteji și fiind trimiși, pretutindeni, cei dintâi, ei dau cel mai mare număr de morți și răniți. Și pieirea, suferința le vine adesea din mâna altor români ca și dâșii, viteji și ei și trimiși, pretutindeni, cei dintâi, care luptă pentru alte steaguri decât tricolorul neamului nostru.

Cumplită fatalitate, necunoscută poate lor, sfâșietoare însă pentru inimile noastre, care știm și care nu putem împiedica.

Dar este și o mângâiere în mijlocul unei așa de mari dureri, o mângâiere care ar putea aduce un zâmbet pe buzele celor care mor.

Când soarta orânduiește ca părți dintr-un popor să lupte pentru alții, să lupte *între sine* pentru alții, stăpânii care au poruncit măcelul se bucură. Se bucură pentru cei ce cad la dușman și, pentru cei ce cad la dâșii, dacă nu se bucură, nu plâng.

Un gând ar ajunge însă ca să le oprească păgâna bucurie. Este o dreptate pe lume. Desigur, că este. *Și această dreptate face ca orice silință, orice jertfă a unui individ, ca și a unui popor, oriunde și oricum s-ar face, să se reverse, peste oricâtă vreme și împotriva oricărei piedici, asupra lui.*

Să fiți deci voioși aceia care, în strigăte de comandă străină, sub steag străin muriți! Undeva un alt steag se ridică, în măsura în care voi vă cheltuiți vitejia, vă dați sângele tânăr, fără să-l vedeți. El se ridică, tot mai înalt, tot mai larg, săltat în sus și răsfirat de fiecare silință deznădăjduită a puterii voastre care se stinge. *Și să știți că urmașii voștri, în ciuda tuturor puterilor lumii, sub acest steag pe care în*

neștiință, în durere și în întuneric voi l-ați înălțat, desfășurat și sfințit, vor fi toți împreună.

10 august, 1914.

Argumente de înlăturat

N-am îndemnat România să participe la războiul european și nu îndemnăm nici acuma. Lucrurile au ceasul lor. Acest ceas nu e, pentru idealurile firești ale românilor, cel de azi. Probabil că nu va fi nici cel de mâine. Dar cine va trăi, va vedea. Și cine va ști să judece cu înțelepciunea și răspunderea cuvenită, acela va vorbi, și va fi ascultat.

Dar totuși anume persoane, prin articole de ziar și prin broșuri, dau război de moarte cu Rusia.

Evident, beligeranți mai vechi, care n-au încheiat pacea nici la banchetul de la Constanța. În regularea afacerilor Europei la congresul de pace se va ține seamă, natural, și de acest conflict. Dar, dacă România nu se poate alia cu Rusia contra d-lui C. Stere, să-i fie iertat să nu se alieze cu d. C. Stere contra Rusiei. E prea riscat.

Dar în aceste tentative, care se fac și prin trâmbița de mobilizare ungară a unor ardeleni se aduc două argumente care trebuie înlăturate Și anume:

1) Rusia e despotică.

2) Rusia e panslavistă.

Deci hai cu fratele Ianoș, «liberul», să-l dăm pe tavă pe Ivan, «despoticul», și să-i luăm Basarabia!

Eu n-am, azi, nici-o părere cu privire la Ardeal și la Basarabia. Prea nu-mi dau voie unii cu privire la cel dintâi și prea-mi dă voie d. Stere cu privire la cea de-a doua. Și de aceea mă feresc.

Însă despotismul rusesc poate fi el un motiv ca să combatem alături cu dușmanii Rusiei? Dar ce mă privesc lucrurile constituționale din casa vecinului? E brutal, regretabil din punct de vedere umanitar! Dar purtarea mea se va îndrepta față de el de interesele mele, iar nu de teoriile politice pe care el le aplică, și se vede că are cui le aplica, de vreme ce, afară de câțiva nihiliști care omoară și sint omorâți, când nu trec, să zicem, în Elveția, ceilalți găsesc că se poate trăi cu acest regim, pe care, dintr-o singură mișcare, acele milioane, dacă ar avea conștiința necesității formelor libere, l-ar dărâma.

Dar, dacă mongolii, iacutii, turcomanii, ciuvașii n-au necesități de viață parlamentară și de libertate a întrunirilor, și a presei – *pentru aceasta* să atacăm Rusia? Franța e ceva mai înaintată ca liberalism decât noi, și nu i se pare deloc că acest iuft autocratic miroase prea rău.

Dar «panslavismul»?

Panslavismul e o muzică sentimentală rusească, din care Viena a făcut cu dibăcie o întreagă teorie, pe care Berlinul a rafinat-o.

Pangermanismul s-ar mai înțelege, deși danezii sau flamanzii răspund la îndemnul lui printr-o neutralitate căptușită cu ideea revanșei la cei dintâi și prin cea mai răspicată ură contra invaziei germane la cei de-al doilea. Pangermanismul, politica *rasei* germane, are pentru sine geografia, cultura și mai ales are *rasa*, care *există*.

Panlatinismul? Nimeni nu vorbește de el. De ce? Cultura este și, în ea, sunt amintirile. Geografia? este afară de noi. Dar sunt și *antagonisme geografice*, în Maroc, în Mediterana.

Panslavismul întrunește el oare condițiile: unitatea de cultură, apropierea fără antagonisme geografice și, al treilea și mai ales, *rasa*?

Limbile, de la cehi și moravi la rușii mari, de la polonezi la bulgari, seamănă și nu prea. Influențele culturale, nu: latinism și ortodoxism sunt cei doi poli spre care se orientează slavii: sârbul catolic se crede croat și urăște pe sârbul ortodox, fără a vorbi de sârbul mohamedan, care, ca turc bosniac, îi dă bracului pe amândoi.

Geografic, ar fi continuitate, de la Spitzberg până la Cattaro, *însă...* Însă se pot înțelege bulgari și ruși asupra Bosforului, ruși și poloni asupra Balticeii? *Nu!*

Dar *rasa*, cu toate instinctele, obscure și atotputernice, din ea?

Rusul semi-fines (în Nord) ori semi-trac (în Sud-Vest), bulgarul, frământat cu traci și uralieni, cehul, moravul, cu nume adesea germane, sârbul, cu cap latin și bază etnică ilirică, vor zice hotărât: nu! Și cine ar putea analiza puritatea slavă a polonului?

Nu *pot* și nu *vor* slavii să facă panslavism, chiar dacă Rusia ar *putea* și ar *voi*. Cercetați toată istoria lor!

Și atunci ?

Să judecăm problema: întâi acasă, între cărți, și apoi la «Universul», iar nu întâi la «Universul» și apoi acasă între cărți. Dar să eliminăm doi factori de rătăcire, întâmplătoare sau voită autocrația rusească și panslavismul!

10 august, 1914.

„Regele și Țara“

Unele foi spun public și unii oameni politici șoptesc în taină că greutățile politicii externe a României în momentul de față vin dintr-un dezacord permanent între dorințele Regelui Carol, care se îndreaptă spre Germania, și amintirile ca și aspirațiile șării, care tind

în direcție opusă. S-a ajuns de la polemici de ziare la comunicate oficiale mai mult sau mai puțin dibace și bine venite.

Dacă vorbesc și foile Guvernului în articole-prime, iertat să ne fie să atingem și noi această chestie. Noi știam că Suveranul României e din neamul vechi și glorios al Hohenzellernilor atunci când țara i-a încredințat conducerea soartei sale; noi ne dădeam seama că tânărul principe a crescut în mediul național german, că a purtat uniforma lui Wilhelm I, că frați ai săi luptă – și erau să sângereze – sub steagul Imperiului.

Știam însă, pe de altă parte, că niciun viitor Domn al României nu poate veni dintr-o societate fără caracter național, căci doar nu era să alegem pe nepotul președintelui Elveției ori pe fiul unui senator din Cleveland. Dar mai știam un lucru: că orice om este ce datorează înaintașilor săi, sângelui său, pământului în care s-a născut, și ce-și datorează sie însuși, atunci când o misiune istorică îl așează prin voia lui Dumnezeu pe alt pământ, între oameni de alt sânge și cu alte tradiții în suflete. Și știam că marile conștiințe nu văd nimic decât drumul drept al chemării lor providențiale. Or, vreunul din marii șefi ai lumii catolice au fost altceva decât urmașii Sfântului Petru, orice ar fi șoptit în taină inima lor de italian, de german, de francez? Și că Regele Carol este înainte de toate o mare conștiință, s-a îndoit cineva?

Dar, odată făcute aceste constatări, să privim și altă lătură a chestiunii. Sunt suflete în care se petrec tragedii sfâșietoare, în care se poartă grozave lupte tăcute. În chip eroic, datoria biruiește în ele. Rezervistul din 1907, care a tras asupra țărânului răsculat care era tatăl său și, după aceea, a cerut voie să iasă din rânduri pentru a-l înmormânta, acela avuse în sufletul lui simplu o astfel de eroică hotărâre. Dar, dacă s-ar fi găsit cineva care să-i facă atunci, lui, morala datoriei, s-ar fi putut califica fapta aceasta altfel decât ca o infamie?

Și oare este o simplă nedelicatețe să se dea astăzi, când Hohenzollernii stau în fața gloanțelor, când floarea tineretului german cade în lupta pentru idealul, bine sau rău înțeles, al patriei și când România așteaptă, prin hotărârea unui Consiliu prezidat de Regele, numai ceasul *ei*, îndemnuri de românism sufletului însângerat, dar plin de resemnare eroică al lui Carol I?

17 august, 1914

Care e dușmanul nostru?

Suntem în căutarea unui dușman.

Nu că nu i-am avea. Sunt atâția vechi. Toți acei care nu voiesc

independența României, toți acei care nu admit ca românii supuși lor să-și păstreze limba românească și să-și dezvolte sufletul românesc.

Aceștia sunt dușmani de ieri și dușmani de mâine, dușmani permanenți. Dar din dușmănia lor nu rezultă datoria de a merge azi contra lor. Atunci un popor în trista noastră situație ar trebui să aibă puterile ce trebuie pentru acest război, al cărui capăt n-ar fi decât satisfacerea întregului nostru drept național.

Iar a merge cu un dușman contra celui alt e o politică foarte bună pentru cine – o, cum nu-s și eu acela! – poate ști exact care dintre dâșii va fi biruit azi, și fără să-și *poată lua revanșa mâine, asupra noastră mai întâi.*

Contra acestor dușmani lucrează deocamdată un factor nevăzut și atotputernic: cultura. Armatele nu vin decât după dâșii, și *tot ce se petrece în Ardeal pare a ne arăta că n-a venit ceasul lor.*

Dar un dușman îl avem azi: cel mai grozav.

El vorbește mai multe limbi și poartă mai multe uniforme, dar e același. S-a născut din iubirea vinovată a lui Napoleon I-iu cu nevasta unui bancher de naționalitate indecisă. Vrea sânge pentru steaguri și, mai ales, bani pentru tarabă. E imperialismul, romantic ca sabia lui Wilhelm al II-lea, practic ca exportatorii de mărfuri și dictatorii tratatelor de comerț.

Acest imperialism, care, de la Londra, stăpânește cinci continente, de la Petersburg, cere și Balcanii și Manciuria, de la Viena urmărește și Serbia și Ucraina, de la Berlin visează Asia-Mică și drumul Bagdadului, peste noi toți, meniți a fi vasali batjocoriți și despuiați, **acest produs bastard al ambițiilor nelegiuite din veacul trecut, acest monstru brutal care sfărâmă națiunile și drepturile ca un Luxemburg, ca o Belgie oarecare, acesta e dușmanul cel mare al nostru, care suntem tot ce suntem și putem fi tot ceea ce suntem chemați a fi, prin ideea națională, numai prin ideea națională.**

Avem noi puterea de a-l doborî? Cine se poate gândi la aceasta?

Dar imperialismul are dușmanul său, tot așa de puternic ca și fălcile lui uriașe. Acest dușman nu e altul decât *el însuși*. Și opera lui de distracție a pornit.

Vor pieri sute de mii de oameni, bogății imense se vor distruge, opere de artă fără pereche vor fi nimicite. Ce păcat pentru toți și pentru **toate!** Dar o **mângâiere** este pentru noi, și iată care:

Purtătorii steagurilor imperialiste nu se pot *anihila*, dar a se *anula* pot. Destul de tari pentru a-și face un nesfârșit rău, *ei vor rămâne totuși, la capătul imolațiilor uriașe, ca și la început, unul în fața altuia.*

Vor rămâne, dar cât de slăbiți! Pentru decenii întregi!

Și în acest timp, desigur, se va împuternici noul idealism uman, care va face imposibile aceste crime ale turbatului materialism de astăzi!

17 august, 1914.

De ce iubim Franța?

Că iubim Franța – e neîndoielnic, deși azi e, se zice, învinsă de Germania. Tot așa cum e neîndoielnic că respectăm și admirăm Germania deși e, azi, se zice, învingătoarea Franței. Și cum e neîndoielnic că restul beligeranților celor mari ne e indiferent, dacă se lasă la o parte adâncă milă pentru sângele vărsat în zadar.

De ce iubim însă Franța? Pentru că întreaga noastră clasă superioară trăiește în moda și luxul ei? Poate, pentru acea clasă. Pentru că suntem latini și citim franțuzește? În mare măsură, da.

Dar mai ales, la noi toți, nediplomații, pentru un al treilea motiv.

Ce vrea Germania? Domnia în Europa, pentru economia sa națională, pentru puterea sa politică

Ce vrea Rusia? Aceiași domnie politică în Europa și, dacă se poate, și mai departe.

Ce vrea Anglia? Păstrarea domniei mărilor și a câștigurilor ce le aduce.

Ce vrea Austro-Ungaria? Întărirea și întinderea ambițiilor ungurești în Carpați și Balcani.

Ce vrea însă Franța?

Ea vrea să *trăiască*. Să trăiască Statul francez și nația franceză. Să-și păstreze pământul și drepturile. Să-și răzbune onoarea. Și numai după aceea vine partea întrucâtva condamnabilă a acțiunii sale: aceea care urmărește limite istorice care nu sunt și limite naționale. Și pentru că ea singură duce lupta unui suflet național pentru dreptul și idealul său, de aceea, da, fără să ne bucurăm de răul nimănui și fără să călcăm față de nimeni elementare datorii morale, ei bine! da, iubim Franța!

17 august, 1914.

Ceasul nostru

Se poate prevedea ceasul nostru?

Cred că da.

El va veni atunci când alianța balcanică va da, orice ar crede Junii Turci mutați din Jidovimea de la Salonic în palatele din Constantinopol, o nouă Putere europeană, *când Dunărea nu ne va mai fi o piedică, ci un sprijin.*

Atunci și *numai atunci* ceasul ofensivei, al acțiunii provocatoare